

HANA MÜLLEROVÁ
**PRÁVO NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ:
TEORETICKÉ ASPEKTY**

Úvod	9
Shrnutí dosavadních poznatků výzkumu	11
Vztah lidských práv a životního prostředí – soulad, nebo napětí?	13
Koncept práva na životní prostředí	21
Právo na životní prostředí jako součást široce vykládaného práva na život, příp. práva na zdraví	21
Právo na ochranu životního prostředí jako souhrn procesních práv	23
Právo na udržitelný rozvoj	24
Právo na „zelenou správu“	24
Právo na životní prostředí	25
Existuje právo na životní prostředí?	27
Otázka existence práva na životní prostředí v dosavadních environmentálních pracích	27
Práva z hlediska teorií funkcí práv	32
Teorie zájmová vs. teorie vůle	32
Lidská práva založená na potřebách	35
Lidská práva ospravedlněná dobrem	36
Musí být lidská práva vůbec něčím univerzálním podložena?	36
Nová lidská práva	38
Hypertrofie lidských práv	40
Definování lidských práv	43
Pozitivní právo	44
Doktrína	44
Právo na životní prostředí ve světle tzv. hohfeldovských pozic	55
Hohfeldovy právní pozice	56
Právo na životní prostředí v systému právních pozic	58
Co koreluje právu na životní prostředí?	60

Charakter práva na životní prostředí	67
Právo na životní prostředí jako antropocentrické právo?	67
Podstata problému	67
Přístupy k řešení problému antropocentrismu	69
Právo na životní prostředí jako právo I., II. nebo III. generace?	72
Srovnání s právem na zdraví	73
Právo na životní prostředí jako právo 2. generace	75
Právo na životní prostředí jako právo individuální, nebo kolektivní?	78
Kolektivní práva	79
Právo na životní prostředí jako kolektivní právo?	81
K obsahu práva na životní prostředí	85
Kvalita životního prostředí (environmentální standardy)	85
Ekologická integrita	88
Estetické hodnoty	89
Princip předběžné opatrnosti	89
Princip společného zájmu lidstva	90
Způsob vyvažování kolidujících zájmů	91
Udržitelnost	91
Udržitelnost – nadějný nebo pochybný koncept?	92
Globalizace a její environmentální důsledky	95
Navrhované modely slučující rozvoj a ochranu životního prostředí	98
Mezigenerační spravedlnost	102
Podstata	102
Mohou mít budoucí generace práva?	104
Nositelé práva na životní prostředí	113
Jednotlivci vs. právnické osoby	113
Části životního prostředí	115
Závěry	117
Bibliografie	121
Summary	125

HANA MÜLLEROVÁ a kol.

**PRÁVO NA PŘÍZNIVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ:
NOVÉ INTERPRETAČNÍ PŘÍSTUPY**

VZOR CITACE

MÜLLEROVÁ, H. a kol. *Právo na příznivé životní prostředí: Nové interpretační přístupy*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016. 288 s. ISBN 978-80-87439-29-6

Tato kniha vznikla jako součást řešení grantového projektu GA ČR č. 14-32244S s názvem „Lidské právo na příznivé životní prostředí ve vnitrostátním měřítku: rozvinutá teorie, chudá praxe?“.

RECENZE

Mgr. Lenka Bahýřlová, Ph.D.

JUDr. Ladislav Vyhnanek, Ph.D., LL.M. (kap. 4)

AUTOŘI:

Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc. – Úvodní glosa

Doc. JUDr. Josef Blahož, DrSc. – kap. 1

JUDr. Martina Franková, Ph.D. – kap. 2

JUDr. Hana Müllerová, Ph.D. – Předmluva, kap. 3 a celková redakce díla

JUDr. Veronika Tomoszková, Ph.D. a JUDr. Maxim Tomoszek, Ph.D. – kap. 4

Doc. JUDr. Ilona Jančářová, Ph.D. – kap. 5

Mgr. Vojtěch Vomáčka, Ph.D. – kap. 6

Doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc. – kap. 7

JUDr. Pavla Bejčková, Ph.D. – kap. 8

JUDr. Helena Doležalová, Ph.D. – kap. 9

JUDr. Michal Maslen, Ph.D. – kap. 10

GRAFICKÁ ÚPRAVA

Studio Marvil

FOTOGRAFIE NA OBÁLCE

Singlepicture.org #792

Vydání 1., Praha 2016

© JUDr. Hana Müllerová, Ph.D., 2016

© Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., 2016,

Národní 18, 116 00 Praha 1, www.ilaw.cas.cz

ISBN 978-80-87439-30-2

ISBN 978-80-87439-29-6 (e-kniha)

Předmluva	11
Úvodní glosa: Právo na příznivé životní prostředí a právnické osoby	21
1. Právo na životní prostředí – mezi antropocentrismem a ekocentrismem	29
1.1 Lidská práva a limity antropocentrismu	29
1.2 Lidská práva a hodnoty forem života	33
1.3 Právo na životní prostředí, jeho obsahový rozměr a překonávání antropocentrismu	41
1.4 Ústavní zakotvení práva na životní prostředí jako základního lidského práva	44
1.5 Význam nárůstu judikatury a právních rozhodnutí v otázkách životního prostředí	51
1.6 Závěr – Právo na životní prostředí a příští generace	57
2. Vybrané přístupy k právu na příznivé životní prostředí	61
2.1 Úvod	61
2.2 Základní přístupy ke vztahu ochrany životního prostředí a lidských práv	62
2.3 Ochrana práva na příznivé životní prostředí prostřednictvím jiných základních lidských práv	63
2.4 Vzájemné doplňování jednotlivých přístupů ke vztahu ochrany životního prostředí a základních lidských práv	65
2.5 Právo na příznivé životní prostředí jako individuální a kolektivní základní právo	68
2.6 Právo na příznivé životní prostředí jako prostředek ochrany životního prostředí	71
2.7 Právo na příznivé životní prostředí jako prostředek ochrany životního prostředí – povinnost chránit životní prostředí	72
2.8 Závěr	77
3. Kdo se může domáhat práva na příznivé životní prostředí?	79
3.1 Úvod	79
3.2 Uchem jehly – K žalobní legitimaci	81

- 3.3 Zákopová válka – Vývoj dvou přístupů k možnosti hájení práva na příznivé životní prostředí _____ 86
- 3.4 Na mrtvém bodě – Hledání procesních pochybení _____ 92
- 3.5 Novela z evropského nebe – Změna legislativy _____ 94
- 3.6 Jak obrátit proud – Změna judikatury _____ 99
 - 3.6.1 Perlorodka říční _____ 99
 - 3.6.2 Ostrava _____ 102
 - 3.6.3 Čížovky a rozšiřování jejich argumentace novými směry v navazujících judikátech _____ 103
- 3.7 Závěry _____ 111
- 4. Esenciální obsah práva na příznivé životní prostředí _____ 115
 - 4.1 Možnosti omezení práva na příznivé životní prostředí a míra jeho ochrany _____ 115
 - 4.2 Význam esenciálního obsahu práva na příznivé životní prostředí _____ 117
 - 4.3 Obsah práva na příznivé životní prostředí _____ 120
 - 4.4 Význam principů udržitelného rozvoje a předběžné opatrnosti _____ 125
 - 4.5 Vymezení esenciálního obsahu práva na příznivé životní prostředí _____ 131
 - 4.5.1 Individuální charakter práva na příznivé životní prostředí a jeho subjekty _____ 131
 - 4.5.2 Procesní prvky práva na příznivé životní prostředí _____ 135
 - 4.5.3 Hmotněprávní prvky práva na příznivé životní prostředí _____ 137
 - 4.5.4 Právo na příznivé životní prostředí jako prostředek zásahu do jiných základních práv _____ 146
 - 4.5.5 Pozitivní závazky státu při ochraně životního prostředí _____ 151
- 4.6 Závěr _____ 156
- 5. Globální oteplování v reflexi ústavně garantovaného práva na příznivé životní prostředí _____ 159
 - 5.1 Úvod _____ 159
 - 5.2 Změna klimatu coby ohrožení základních lidských práv? _____ 163
 - 5.3 Povinnost státu konat – ale co? _____ 165
 - 5.4 Kolize v rámci ochrany základních lidských práv a svobod _____ 168
 - 5.5 Závěr _____ 169
- 6. Přeshraniční dosah environmentálních práv _____ 173
 - 6.1 Úvodem _____ 173
 - 6.2 Přeshraniční dosah environmentálních práv na základě vnitrostátního práva? _____ 174

- 6.3 Přeshraniční dosah environmentálních práv na základě zvykového mezinárodního práva? _____ 184
- 6.4 Přeshraniční dosah environmentálních práv na základě smluvního mezinárodního práva? _____ 187
- 6.5 Související poznámky _____ 195
- 6.6 Závěrem _____ 199
- 7. Environmentální spolky, opatření obecné povahy a práva ve vztahu k příznivému životnímu prostředí – vývoj, současný stav a perspektivy _____ 201
 - 7.1 Obecná východiska _____ 201
 - 7.2 Opatření obecné povahy s vazbou na ochranu životního prostředí _____ 204
 - 7.3 Právo žít v příznivém životním prostředí jako osobnostní právo z pohledu environmentálních spolků a jejich přístupu k soudní ochraně _____ 210
 - 7.4 Závěry _____ 213
- 8. Kontroly domácích topenišť aneb kde leží hranice mezi právy na zdraví a příznivé životní prostředí a právem na soukromí? _____ 217
 - 8.1 Úvod _____ 217
 - 8.2 Stav ovzduší v České republice _____ 218
 - 8.3 Povinnosti provozovatelů domácích topenišť _____ 220
 - 8.4 Domovní svoboda _____ 223
 - 8.5 Možnosti omezení domovní svobody _____ 224
 - 8.6 Nezbytnost omezení domovní svobody pro ochranu zdraví a práva na příznivé životní prostředí _____ 227
 - 8.6.1 Legality a legitimita kontrol domácích topenišť _____ 232
 - 8.6.2 Proporcionalita zásahu do domovní svobody _____ 233
 - 8.7 Závěr _____ 235
- 9. Poznámka k možnosti společenství vlastníků jednotek dovolávat se práva na příznivé životní prostředí _____ 239
 - 9.1 Úvod _____ 239
 - 9.2 Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a Nejvyššího soudu _____ 240
 - 9.3 Význam uvedených soudních rozhodnutí v kontextu změn právní úpravy _____ 242
 - 9.4 Závěry _____ 245
- 10. Právo na priaznivé životné prostredie – Vývoj, interpretácia a prístup slovenskej právnej vedy a aplikačnej praxe k tomu právu _____ 247
 - 10.1 Úvodné poznámky _____ 247
 - 10.2 Prístup Slovenskej súdnej judikatúry k právu na priaznivé životné prostredie _____ 252

10.3 Právna úprava recyklačného fondu	254
10.4 Nositelia práva na priaznivé životné prostredie	256
10.5 Spôsobilý zásah a príčinná súvislosť	259
10.6 Vlastnícke právo a právo na priaznivé životné prostredie	261
10.7 Vodná novela Ústavy Slovenskej republiky	261
10.8 Záver	263
O autorech	267
Bibliografie	273
About the book	281

HANA MÜLLEROVÁ

**PRÁVO NA PŘÍZNVIVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ:
ZKUŠENOSTI VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍ
A NÁVRHY PRO BUDOUCÍ UPLATŇOVÁNÍ V ČR**

Úvodem: právo na životní prostředí zakotvené vs. aplikované	11
1 Francie	19
1.2 Právní povaha práv zakotvených v Chartě životního prostředí	22
1.3 Právo na životní prostředí před správními soudy	22
1.3.2 Právo na životní prostředí jako „základní svoboda“?	28
1.3.3 Otázka přímé aplikovatelnosti práva na životní prostředí	31
1.4 Právo na životní prostředí a kontrola ústavnosti norem	32
1.4.1 Apriorní kontrola ústavnosti norem	33
1.4.2 Řízení QPC a jeho význam pro ochranu životního prostředí	35
1.5 Shrnutí	40
2 Belgie	45
2.1.2 Článek 7bis Ústavy	47
2.2 Právní povaha a dovolatelnost práva	48
2.3 Přínosy zakotvení práva	53
2.3.1 Přezkumná pravomoc Ústavního soudu	54
2.3.2 Odložení výkonu rozhodnutí ohrožujícího životní prostředí	55
2.3.3 Princip předběžné opatrnosti	57
2.3.4 Princip standstill (zákaz regrese)	58
2.3.5 Princip In dubio pro natura	61
2.4 Přístup ke spravedlnosti ve věcech životního prostředí	61
2.5 Shrnutí	65
3 Finsko	69
3.2 Přínosy zakotvení práva v oblasti interpretace	72
3.2.1 Princip zákazu regrese	73
3.2.2 Princip vzdělávání a osvěty	74
3.2.3 Princip rovnosti	75
3.3 Právo na zdravé životní prostředí v judikatuře finských soudů	75
3.3.1 Případ Vuotos	76
3.3.2 Vliv ESLP a Aarhuské úmluvy	80
3.4 Účast veřejnosti jako součást práva na životní prostředí	80
3.5 Přístup ke spravedlnosti ve věcech životního prostředí	83

3.5.1	Přístup k soudnímu přezkumu	85
3.5.2	Specifika finského environmentálního soudnictví	87
3.6	Shrnutí	88
4	Španělsko	91
4.2	Diskuse o právní povaze práva na životní prostředí	92
4.3	Přínosy práva na životní prostředí v obecné a interpretační rovině	98
4.4	Právo na životní prostředí v soudní praxi	101
4.5	Shrnutí	107
5	Portugalsko	109
5.1	Ústavní základy ochrany životního prostředí v Portugalsku	109
5.2	Právní povaha práva na životní prostředí	112
5.2.1	Životní prostředí jako předmět subjektivního práva	116
5.2.2	Životní prostředí a koncept rozptýleného zájmu	117
5.2.3	Životní prostředí jako předmět faktických zájmů	119
5.3	Příklad z judikatury: tzv. případ vlaštovičích hnízd	122
5.4	Actio popularis	124
5.5	Shrnutí	131
6	Česká republika: bilance ke čtvrtstoletí práva na příznivé životní prostředí a návrhy pro jeho budoucí aplikaci	133
6.1	Zakotvení a dosavadní přístup k právu na životní prostředí v ČR	135
6.1.1	Zařazení, právní povaha a dovolatelnost	135
6.1.2	Procesní rámce aplikace před soudy	137
6.1.3	Nositelé práva a osoby oprávněné se ho dovolávat	143
6.1.4	Pojem příznivé životní prostředí	152
6.1.5	Některé aspekty práva podle dosavadní judikatury	155
6.1.6	Shrnutí dosavadního vývoje	160
6.2	Sociální práva jako kontext dalších úvah o právu na životní prostředí	160
6.2.1	Charakteristika sociálních práv	161
6.2.2	Patří právo na životní prostředí mezi sociální práva?	164
6.2.3	Důsledky čl. 41 odst. 1 Listiny	165
6.2.4	Přístup Ústavního soudu k přezkumu práv podle čl. 41 odst. 1	168
6.3	Návrh základních kroků posuzování zásahů do práva na příznivé životní prostředí	175
6.3.1	Esenciální jádro práva na příznivé životní prostředí	175
6.3.2	Pojem zásahu do práva na příznivé životní prostředí	187
6.3.3	Přezkum zásahů u pozitivních závazků	193

6.3.4	Přezkum zásahů u negativních závazků	197
6.4	Shrnutí	201
	Závěrem: Prosazování ústavního práva na životní prostředí jako běh na velmi dlouhou trať	205
	Příloha: Shrnutí poznatků analyzovaných zemí a ČR	211
	Bibliografie	223
	Summary	231